

Demolice – květen 1968

Hned druhý den po návratu z Prahy jsem se opět doslechl o zvěsti, která se ke mně v náznacích dostala již před několika měsíci: Augusteum a kostel sv. Pavla budou možná zbourány. Když jsem o tom slyšel poprvé, vůbec jsem to nebral vážně. Vyhodit do povětří jeden z nejstarších a nejzachovalejších kostelů v zemi by bylo čiré šílenství. Něco takového by si nemohla dovolit ani taková diktatura, jakou je Ulbrichtův režim. Přestože příliš horliví straničtí funkcionáři v čele s tehdejšími lipským krajským tajemníkem SED aulem Fröhlichem už dávno vyžývali k demolici univerzitního kostela a Augustea, zpočátku se jim tento bláznivý a nepochopitelný nápad nepodařilo u berlínské vlády prosadit.

Když Ulbricht opakovaně kritizoval pomalé tempo přestavby centra Lipska, nařídil Fröhlich intenzivněji prosazovat plánování zástavby náměstí Karla Marxe, věrný své devíze: „Bude to nejkrásnější náměstí v Evropě.“

Na jaře roku 1968 bylo nakonec předloženo pět variant zástavby západní strany náměstí. Pouze jeden z těchto návrhů, vypracovaný architekty z Rostocku, počítal s tím, že součástí zástavby bude i kostel sv. Pavla. Všechny ostatní plánovaly kostel a Augusteum odstranit.

Od počátku bylo jasné, že SED se za odstranění kostela sv. Pavla bude zasazovat. Kostel jí byl totiž už po mnoho let trnem v oku. Opoziční skupiny se

v něm tradičně scházely na bohoslužbách a dalších akcích. Odstraněním kostela chtěla SED zároveň i zasáhnout jádro opozičního hnutí v Lipsku.

Obyvatelé Lipska, občané NDR i mezinárodní veřejnost byli překvapeni, když se stranické vedení rozhodlo pro návrh profesora Henselmanna z Berlína, stavitele berlínské Stalinallee,²³ a lipského městského architekta Siegela. Krátce poté byla zahájena bezprecedentní kampaň v tisku. Při rozhodování o této záležitosti nikoho nenapadlo zeptat se na názor samých obyvatel Lipska. S těmi, kdo vždy považovali univerzitu a její kostel za kus důvěrně známé minulosti města, kterou je třeba zachovat, se vůbec neradili. Dne 7. května 1968 se ve Východním Berlíně sešlo politbyro SED pod vedením Waltera Ulbrichta. Na tomto zasedání bylo rozhodnuto o demolici Augustea a kostela sv. Pavla.

Představitelé berlínské a lipské SED měli tu drzost, že si rozhodnutí o zničení významné kulturní památky nechali odsouhlasit lipskou městskou radou. Pozváni byli i čestní hosté, například bývalý rektor univerzity profesor Georg Mayer, kterého ráno osobně vyzvedli v jeho domě, aby nemohl předtím zmizet v některé z lipských hospod a pak případně v opilosti říci opak toho, co měl prohlásit.

23 Název Stalinallee (Stalinova třída), kterým byl monumentální bulvár ve Východním Berlíně, vybudovaný v letech 1949–1960, pojmenován roku 1949 u příležitosti sedmdesátých narozenin sovětského vůdce Josifa Vissarionoviče Stalina, byl roku 1961 změněn na Karl-Marx-Allee. Zmiňovaný architekt přispěl při přestavbě berlínské třídy v padesátých letech novým stylem po vzoru velkolepé socialistické výstavby v Sovětském svazu.

Druhý den ráno vstoupila do mého pokoje rozrušená paní Hempelová s novinami *Leipziger Volkszeitung* v rukou. „Nemůžu tomu uvěřit. Přečtěte si, co tam píšou. A tomuhle se říká vláda – jsou to samí darebáci a zločinci.“

Přelétl jsem úvodník o plánované demolici. Končil slovy: „Tento 23. květen 1968 se navždy zapíše do dějin Lipska jako významný den.“

A tak se také stalo. To, co se toho dne odehrávalo na lipské radnici, byl ničemný akt, který má v německých dějinách jen málo obdob. Přestože radní věděli, že to v obyvatelstvu vře a že občané města jsou jednotně proti demolici, hlasovali pro likvidaci univerzitního kostela a Augustea. Jeden hlas se zdržel a jeden byl proti – hlas faráře Rausche ze čtvrti Probstheida. Zastupoval většinu obyvatel Lipska a měl odvahu vystoupit proti demolici. Paul Fröhlich se nestyděl prohlásit na zasedání městské rady:

„S pozorností bylo přijato mnoho doporučení a návrhů, které přišly od mnoha lipských obyvatel, ale i z celého Německa.“ Takový cynismus nemá obdoby.

Poslanec Sorgenfrei prohlásil: „Kapitalismus neporazíme restaurovanými starými budovami, nýbrž nejnovějšími poznatky vědy a techniky.“

Jeden z poslanců, dr. Ullmann z CDU,²⁴ se nestyděl prohlásit: „Jménem městských radních, kteří patří k CDU, bych všem architektům a odborníkům, kteří se na tomto velkém úspěchu podíleli ... chtěl poděkovat a vyjádřit jim své uznání.“

24 CDU – Christlich-Demokratische Union Deutschlands (Křesťanskodemokratická unie Německa).